

TRANSPORT LOGISTIKASI TIZIMINI TASHKIL ETISHNING IQTISODIY AHAMIYATI

Egamberganov Isobek Hamdambek o'g'li

Jizzax politexnika institute Transport fakulteti

transport vositalari muhandisligi yo'nalishi 101-22 guruh talabasi

Egamberganovisobek0@gmail.com

Annotatsiya: *Maqolada logistika zanjirining barcha qismlarida sanoat ishlab chiqarish samaradorligiga tasiri o'rganildi, uni oshirish va xarajatlarni kamaytirish yuzasidan fikir yuritildi, xususan, xarid qilish, saqlash, qadoqlash va transport vositalari kabi tovar harakatining muhim elementlariga bog'liq masalalari ko'rib chiqildi. Logistika kompaniyalari duch kelayotgan muamolar tahlil etildi. Logistikada joriy etilgan texnologiyalarning afzalliklari va kamchiliklarini aniqlandi va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar berildi.*

Kirish

Korxonaning logistika tizimi turli elementlarni birlashtiradigan eng murakkab va ayni paytda yaxshi ishlaydigan mexanizmlardan biridir. Ushbu mexanizmning uzluksiz ishlashi, asosan, uning tarkibiy qismlarining har birining aniq ishlashi bilan belgilanadi, unda ishlatiladigan usul va texnologiyalarning mukammalligi bo'lib, shuning uchun har bir korxonada logistikani o'rganish zarurligini bujudga keladi.

Zamonaviy dunyoda ishlab chiqarishning jadal o'sishi, turli korxonalar tomonidan ishlab chiqarilgan tovarlar nomenklaturasining kengayishi, omborlar tashkil etilishi, bu esa o'z navbatida korxonaning tovar aylanmasining o'sishiga ta'sir qiladi. Bularning barchasi korxonani boshqarishda logistika rolini oshiradi. Logistika zanjirining barcha qismlarida sanoat ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va xarajatlarni kamaytirish asosan tarqatish tarmog'ini oqilona tashkil etishga, xususan, xarid qilish, saqlash, qadoqlash va transport vositalari kabi tovar harakatining muhim elementlariga bog'liq. Transport logistikasi ham har qanday korxonaning iqtisodiy siyosati sohasiga kiradi, uning asosiy vazifasi yukni ishlab chiqaruvchidan ketgan paytdan boshlab va iste'molchiga topshirishgacha hamrohlik qilishdir. Yirik ishlab chiqarish korxonalari, odatda, o'z transportiga ega. Yuqori sifatli transport logistikasi yukni o'z vaqtida yetkazib berishni va uning xavfsizligini nazarda tutadi. Shuning uchun logistika va transport menejerlari yukni minimal zarar bilan eng oqilona tashish jarayonini tashkil qilishlari, uning harakatini doimo nazorat qilishlari, joyni bir vaqtning o'zida bilishlari va kompaniyaga o'z vaqtida kelishlarini ta'minlashlari kerak. Ushbu ikki asosiy qoidaga rioya qilish orqali korxonalar o'z xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirishga muvaffaq bo'ladilar. Hozirda hech qanday qattiq korxonalar transport logistikasiz ishlay olmaydi, aks holda bankrot bo'lish xavfi mavjud. Korxonalarda "logistika bo'limlari" ning paydo bo'lishi bilan xom ashyo va tayyor mahsulotlarni yetkazib berish jarayoni yanada tizimli bo'lib, bu esa yo'l zaxirasini oqilona tanlashga olib keldi, yuklash, tushirish, transportni samarali boshqarish va natijada

transport xarajatlarini kamaytirdi. Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Ayni paytda logistika muammolarini hal qilishda ishtirok etmayotgan har qanday savdo yoki ishlab chiqarish korxonasi tasavvur qilish qiyin [6-15]. Shunday qilib, korxonada faoliyatida logistika T. Allegri fikriga ko'ra, kompaniya tovar, moliyaviy va axborot oqimlarini optimallashtirish imkonini beradi "sezilarli xomashyo va yarim tayyor mahsulotlar sotib olish va tovarlar yetkazib berish o'rtasidagi vaqt oralig'ini kamaytirishdir". Tahlil va natijalar. Korxonada boshqaruvida logistika rolini o'rganishning dolzarbligi ishlab chiqarish va tovar sektorining globallashuv jarayoni bilan bog'liq, shuning uchun har qanday korxonada logistika qiymati oshadi, chunki xarajatlarning katta qismi ko'pincha transport xarajatlari hisoblanadi. Shunday qilib, agar korxonada ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish maqsadida mamlakat tashqarisidagi eng arzon resurslarni qidirsam, bu holda logistika xarajatlarning ulushi sezilarli darajada oshadi. Ushbu muammoning kengligi va ko'p jihatlari bilan bog'liq holda, korxonada logistika tizimidan foydalanishning funksiyalari va maqsadlarini har bir alohida holatda kompleks o'rganish kerak, bu esa tadqiqot muammosining dolzarbligini keltirib chiqaradi.

Logistika inson va moddiy resurslardan foydalanish uchun keng imkoniyatlarni ochib beruvchi muhim ishdir, bu esa o'z navbatida milliy ishlab chiqarishga ta'sir ko'rsatadi. Logistika boshqaruvi zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy-iqtisodiy, shuningdek, Qonunchilik ta'minoti holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bu holat, birinchi navbatda, avtotransport xizmatlari bozoriga, omborxonada xo'jaligi muassasalariga, vositachilik tashkilotlarida avtotransport xizmatlarini shakllantirishga taalluqli bo'lishi kerak. Shunga qaramay, logistika sohasidagi ishlar faqat ushbu tendentsiyalar bilan chegaralanmaydi, bu juda ko'p qirrali. Bundan tashqari, logistika ishlari korxonaning kadrlar ta'minoti, savdo faoliyati, axborot tizimlarini tashkil etish va h. k. larni boshqarish bo'yicha faoliyatni o'z ichiga oladi. Korxonada boshqaruvida logistika yondashuvining o'ziga xos yangiligi, bu faoliyatning barcha sohalaridagi cheklangan munosabatlar bilan bog'liq bo'lib, ular birgalikda tovar-o'tkazuvchan tashkiliy tizimlarni shakllantirish, boshqaruvda oson va ish samaradorligini yuqori darajada namoyon etishdir. Logistika mutaxassislarining fikriga ko'ra, logistika sohasida sanoat va transport kompaniyalari o'rtasida hamkorlikni kengaytirishga to'sqinlik qiluvchi muhim sabab yuk egasining xom ashyo va tayyor mahsulotlar harakati ustidan nazoratni yo'qotish xavfi hisoblanadi. Bu sabab, qoida tariqasida, subektiv xarakterga ega bo'lib, birgalikda ishlash tajribasi to'planib, o'zaro ishonch mustahkamlanib borishi bilan bartaraf etilishi mumkin. Buni hozirgi vaqtda logistika funksiyalarini ishlab chiqarish firmalaridan transport firmalariga o'tkazish jarayoni jadal rivojlanayotgani tasdiqlaydi [5]. Bunga axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi ham yordam beradi, buning natijasida transport kompaniyalari elektron ma'lumot almashish orqali jo'natuvchilar bilan o'zaro aloqalarni kengaytiradi va yaxshilaydi. Afsuski, bugungi kunda ikkala yo'l ham bir-biridan alohida rivojlanmoqda, ularning afzalliklari va kamchiliklari mavjud. Bu vaziyatdan chiqish yo'li ularning birlashuvida va shu tufayli sinergetik samara olishida ko'rinadi, bu esa transport kompaniyalarining yanada rivojlanishiga yordam beradi hamda ishlab chiqarish korxonalarining transport xarajatlarini kamaytiradi. Logistika korxonaning asosiy

bosqichlarini samarali rejalashtirish, amalga oshirish va nazorat qilish, shuningdek, korxonadan tomonidan ishlab chiqarilgan tovarlar va mahsulotlarning saqlanishini va harakatini o'z ichiga olgan korxonaning ta'minot tizimining bir qismidir. Bundan tashqari, korxonaning logistika tizimi mijozning barcha talablarini bajarish bilan birga etkazib berish joyidan yakuniy iste'molchiga tegishli xizmatlar va axborot oqimlarining yo'nalishini o'z ichiga oladi. Transport - bu korxonaning logistika tizimining asosiy tarkibiy qismlaridan biri, chunki hech bir tashkilot iste'molchilarga tayyor tovarlar va ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni yetkazib berish xizmatini ta'minlash imkoniyati mumkin emas. Resurslarni boshqarish logistikasi faoliyati korxonaning yuqori darajadagi moslashuvini va tashqi ta'sir etuvchi omillarga muvofiq qayta tashkil etish jarayoni yoki ishlab chiqarish jarayoniga vaqt sarflashni ta'minlaydi. Korxonada boshqaruvining logistika jarayoniga "o'z vaqtida" tamoyilini joriy etish, bu tejamkor ishlab chiqarishda faol qo'llaniladi, birinchi navbatda, ishlab chiqarish bosqichida yo'qotishlarni bartaraf etish, ishlab chiqarish zaxiralarining ortiqcha bo'lishi va kutish vaqti, ikkinchidan, tovarlarning qiymati va narxini sezilarli darajada kamaytirish va nihoyat, uchinchidan, korxonaning logistika xizmati sifatini oshirish imkonini beradi. Ayni paytda, korxonalar, logistika tamoyillariga muvofiq ishlab chiqarish tsikli tizimini tashkil qilish ko'chib, oqilona, kompaniya ishlab chiqarish siklitashkil etkazib beruvchilar tanlash va mustaqil ishlab chiqarish jarayonlarini tashkil qilish, materiallar va xom ashyo xarid qilish mumkin. Ishlab chiqarish, transport va vositachilik aloqalari zanjiri orqali xom ashyoning asosiy manbalaridan yakuniy iste'molchiga o'tadigan moddiy oqimlar doimiy ravishda qimmatga tushadi. Buyuk Britaniyada olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, yakuniy iste'molchiga tushgan mahsulot narxi 70% dan ko'proq moddiy oqimni ilgari surishni ta'minlaydigan saqlash, tashish, qadoqlash va boshqa operatsiyalar bilan bog'liq xarajatlardir. Ishlab chiqarish va murojaat sohalarida logistikadan foydalanish imkonini beradi: Moddiy oqimlar harakatining barcha yo'llarida xarajatlarni kamaytirish; Logistika zanjiri orqali tovarlar o'tish vaqtini qisqartirish; Transport xarajatlarini kamaytirish; Logistika faoliyatining maqsadi, agar bu oltita shart bajarilgan bo'lsa, ya'ni kerakli miqdorda kerakli sifatli mahsulotni o'z vaqtida eng kam xarajat bilan ta'minlash imkoniyati berilsa, erishilgan hisoblanadi.

Xulosa va takliflar

Logistika nisbatan yosh ilmdir, shuning uchun kontseptual qurilma va terminologiya bilan bog'liq ko'plab masalalar bozor munosabatlarining rivojlanishi bilan doimo yangilanib, o'zgarib, yangi mazmun bilan to'ldiriladi. Misol uchun, bugungi kunda o'zbek, rus adabiyotida uch o'nlab turli xil logistika ta'riflari mavjud. Biroq, uning asosida logistika butunlay yangi va amalda ma'lum bo'lmagan hodisa emas. Ratsionalizatsiya muammosi doimo diqqat markazida bo'lgan. Logistika yangiliklari, birinchi navbatda, korxonalarining iqtisodiy amaliyotida ustuvorliklarni o'zgartirishdan iborat. Ikkinchidan, yangilik qayta tiklash jarayonida moddiy qadriyatlar harakati masalalariga har tomonlama kompleks yondashishdan iborat. Logistika moddiy va axborot oqimlari, ishlab chiqarish, boshqarish va marketing bilan bog'liq jarayonlarni muvofiqlashtirishni o'z ichiga oladi, shuningdek, iqtisodiy amaliyotda kelishuvlardan foydalanishni nazarda tutadi. Natijada, oqimlarning harakatlanishi ko'pincha logistika zanjiri ishtirokchilarining ta'minot tizimidan ta'minot qarama-

qarshi maqsadlariga erishadi, bu esa logistikaning turli xil munosabatlarni muvozanatlash, optimallashtirish va muvofiqlashtirish funksiyasining bajarilishini ko'rsatadi. Bu sizga mol-mulkning turli funksiyalarini alohida boshqarishdan uzoqlashishga va ularni integratsiya qilishga imkon beradi. Bu faoliyatning umumiy natijasiga olib keladi, bu esa shaxsiy ta'sirlar miqdoridan bir necha barobar ko'pdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

[1] Qudbiyev, N. T., Qudbiyeva, G. A. Q., & Abduraximov, B. U. O. (2022). LOGISTIKADA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA ULARDAN FOYDALANISHNING DOLZARBLIGI. Scientific progress, 3(1), 133-142.

[2] Tohirovich, Q. N. (2021). XALQARO MOLIYAVIY HISOB STANDARTLARIGA O'TISH DOLZARBLIGI. Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali, 1(2), 56-64.

[3] O'G'Li, R. U. R., Tohirovich, Q. N., & O'G'Li, Q. N. A. (2021). BILVOSITA SOLIQLARNING SOLIQ TIZIMIDAGI TUTGAN O'RNINI VA AHAMIYATI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(10), 719-723.

[4] Shaxrinov Avazxonovna Kurbonova (2021). MAHSULOT TANNARXI HISOBIGA OLISHDA BOSHQARUV HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI. Scientific progress, 2 (8), 603-607.

[5] Ugli, A. B. U., Tohirovich, Q. N., Khatamovna, R. S., & Nigoraxon, M. (2021). Current Assets and Their Role in Company Activity. Journal of Marketing and Emerging Economics, 1(7), 25-30.

[6] Тошназаровна, Э. М., & Барноева, М. А. (2021, November). Метафора «Собака-Человек» В Произведениях Дж. Лондона «The Call Of The Wild» И «White Fang» И Их Переводах На Русский Язык. In " ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 126-130).

[7] Toshnazarovna, E. M. (2021). USING THE FEEDBACK TEMPLATE IN TEACHING SPEAKING AND WRITING. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 2(11), 20-28.

[8] Elmanova, M. (2017). PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF RW EMERSON'S "NATURE" AND "SELF-RELIANCE". Интернаука, 7(11 Часть 3), 9.